

11.7.2018

EOAK/896/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Mikko Sarja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

VALVONTAVIRANOMAISELTA TULLEEN KIRJEEN AVAAMINEN VANKILASSA

1 KANTELU

Kantelija kertoi, että eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta hänelle Pyhäselän vankilaan lähetetty kirje oli toimitettu hänelle avattuna ja hänen tästä huomautettuaan kirjeeseen oli jälkikäteen lyöty leima "avattu".

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunto sekä Pyhäselän vankilan, vartijaharjoittelijan ja virastosihteerin selvitykset.

3 RATKAISU

3.1 Selvityksistä ilmeneviä tietoja

Pyhäselän vankilassa työharjoittelussa ollut *vartijaharjoittelija* on todennut selvityksessään, että hän oli tarkastanut vankilan valvomossa postia ja vahingossa avannut kantelijalle osoitetun kirjeen eduskunnan oikeusasiamieheltä. Vartijaharjoittelija tiesi, että valvojan viranomaisen postia ei saa avata eikä tarkistaa, mutta hän oli avannut kirjeen omaa huolimattomuuttaan. Vartijaharjoittelija oli heti kirjeen avattuaan huomannut sen olevan eduskunnan oikeusasiamieheltä, joten hän ei ollut ottanut kirjettä ulos kuoresta tai tarkastanut sitä muutoinkaan, vaan hän oli sulkenut kirjeen. Vartijaharjoittelija oli toimittanut avaamansa kirjeen henkilökohtaisesti kantelijalle, kertonut mitä oli tapahtunut ja pahoitellut tilannetta. Kirjeeseen ei laitettu merkintää avaamisesta eli "avattu" -leimaa, koska asiasta oli kerrottu henkilökohtaisesti kantelijalle.

Pyhäselän vankilan virastosihteeri on kertonut selvityksessään, että vankilan virastopostia (PL 14) ei kuulu käsitellä valvomossa, vaan kyseisen postin avaa taikka toimittaa avaamattomana edelleen vastaanottajalleen vankilan virastosihteeri. Kyseinen menettely perustuu vankilassa muotoutuneeseen käytäntöön eikä postin käsittelystä ole olemassa kirjallista ohjetta. Virastosihteeri toteaa, että käytännössä osa päivystyksessä työskentelevistä henkilöistä laittaa kaikki PL 14 -osoitteella varustetut kirjeet virastosihteerin käsiteltäviksi ja muun, vastaanottavan vangin nimellä varustetun postin valvomoon. Vangin nimellä varustettu kirje saattaa siten vankilan päivystyksessä kirjeitä lajittelevasta henkilöstä riippuen mennä joko valvomoon tai virastosihteerille. Kantelijalle osoitettu kirje oli ollut käsiteltävänä vankilan valvomossa. Virastosihteeri on kertonut myös, että kantelija oli pyytänyt "avattu" -leimaa eduskunnan oikeusasiamieheltä saamaansa kirjeeseen ja se oli siihen hänen pyynnöstään laitettu.

Pyhäselän vankilan johtaja on todennut selvityksessään, että asiassa on tapahtunut vahinko, joka oli kantelijalle asiallisesti selvitetty. Vankilan johtaja toteaa, että eduskunnan oikeusasiamieheltä vangille lähetetyt kirjeet on tavanomaisesti toimitettu erillisessä vankilalle vankilan osoitteeseen lähetetyssä kuoressa, mitä on pidetty hyvänä käytäntönä, ja se on minimoinut omalta osaltaan virheiden mahdollisuuksia, mutta tässä puheena olevassa asiassa olisi tietenkin kirjekuoressa olleen eduskunnan oikeusasiamiehen logon ja postilokero-osoitteen tullut

kiinnittää huomiota postin jakelussa.

Itä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunnon mukaan vartijaharjoittelija on menetellyt moitittavasti avaamalla valvontaviranomaisen vangille osoittaman kirjeen. Vankilaharjoittelijan väitettä siitä, ettei hän ole lukenut kirjeen sisältöä, voidaan pitää uskottavana. Hän on virheen havaittuaan kertonut asiasta avoimesti vangille ja pahoitellut tapahtunutta.

Aluekeskuksen mukaan virheen tapahtumiseen on osaltaan saattanut vaikuttaa Pyhäselän vankilassa noudatettu käytäntö, jonka mukaan vankilan päivystyksessä suoritettava saapuvan postin päivittäinen lajittelu ei tapahdu yhdenmukaisella tavalla. Edellä kerrotun perusteella rikosseuraamusalueen aluejohtaja katsoo, että kantelu ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin kuin että Pyhäselän vankilan tulee laatia selkeä ohjeistus saapuvan postin käsittelyä varten.

3.2 Oikeusohjeita

Perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 1 kappaleen mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Saman artiklan 2 kappaleen mukaan viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi silloin, kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden ja moraalien suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Vankeuslain 12 luvun 3 §:n mukaan vangin ja vankilan tai sen henkilökunnan toimintaa valvovan viranomaisen tai ihmisoikeuksien toteutumista valvovan toimielimen, jolle vangilla on kansainvälisten sopimusten mukaan valitus- tai kantelu-oikeus, välistä kirjeenvaihtoa ei saa tarkastaa eikä lukea.

Vankeuslakia koskevan hallituksen esityksen mukaan valvontaviranomaisilla tarkoitetaan muiden muassa eduskunnan oikeusasiamiestä ja apulaisoikeusasiamiestä (HE 263/2004, s. 176).

3.3 Kannanotto

Kirjesalaisuus kuuluu perustuslain 10 §:n 2 momentin ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 1 kappaleen mukaisen yksityiselämän suojan piiriin. Tätä oikeutta voidaan perustuslain 10 §:n 3 momentin ja ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 2 kappaleen mukaan rajoittaa vain laissa tarkoin määritellyin välttämättömin poikkeuksin.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkakuoressa lähetetty kirje on vankeuslaissa tarkoitettuna valvojan viranomaisen lähettämä postilähetys, jota ei saa tarkastaa eikä lukea. Jos tällainen kirje vankilan toimenpitein avataan, tällöin toimitaan vastoin vankeuslain yksiselitteistä säännöstä ja rikotaan samalla perustuslain ja ihmisoikeussopimuksen mukaista yksityiselämän suojan piiriin kuuluvaa kirjesalaisuutta.

Totean tässä yhteydessä Pyhäselän vankilan johtajan selvityksessä todettuun viitaten, että eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia on jo useiden vuosien ajan lähettänyt kirjeitä myös suoraan vangeille itselleen. Tällaisia ovat esimerkiksi kantelun saapumista koskevat ilmoitukset silloin, kun niitä on lähetetty. Kirjeenvaihto valvontaviranomaisen kanssa on aina ehdottomasti suojattu. Tähän ei vaikuta se, onko kirje lähetetty vankilan tai vankilan johtajan kautta edelleen vangille toimitettavaksi vai suoraan vangille itselleen.

Vankeuslain säännös kirjeenvaihdosta valvontaviranomaisen kanssa on niin yksiselitteinen, että kantelijalle eduskunnan oikeusasiamieheltä saapuneen kirjeen avaaminen vahingossa ei voi selittyä muutoin kuin huolimattomuudella tai kirjeiden avaamista ja lukemista koskevien säännösten tuntemuksen puutteella.

Vankeuslain 12 luvun 11 §:ssä on säädetty, keillä virkamiehillä on toimivalta päättää vangin postilähetyksiin kohdistuvista eri toimenpiteistä ja lisäksi erikseen siitä, keille virkamiehille viesti voidaan antaa luettavaksi. Tämäkin omalta osaltaan korostaa viestinnän suojan merkitystä. Tähän nähden pidän kyseenalaisena, että postin tarkastamistehtäviin oli Pyhäselän vankilassa asetettu vartijaharjoittelua suorittava henkilö, kuten myös sitä, ettei postin käsittelystä ole Pyhäselän vankilassa selkeää ohjeistusta. Perustuslain ja ihmisoikeussopimuksen mukaista suojaa nauttivan kirjesalaisuuden kyseessä ollessa voidaan lakia soveltavalta viranomaiselta ja virkamieheltä odottaa erityistä tarkkuutta ja valppautta lain soveltamisen käytännön tilanteissa.

Oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa on puututtu nyt ilmi tulleen kaltaisiin tapauksiin varsin ankarasti. Yleensä postin tarkastuksesta vastannutta virkamiestä on huomautettu vastaisen varalle tämän lainvastaiseksi katsotusta menettelystä.

Nyt puheena olevassa tapauksessa olen kuitenkin kirjeen avanneen vartijaharjoittelijan osalta ottanut huomioon, että käytettävissäni olleen aineiston perusteella minulla ei ole edellytyksiä epäillä, että hän olisi lukenut avaamansa kirjeen. Lisäksi hän oli virheen havaittuaan kertonut asiasta avoimesti asianomaiselle vangille ja pahoitellut tapahtunutta.

Vielä olen vartijaharjoittelijan osalta ottanut huomioon ilmi tulleen puutteen Pyhäselän vankilan postinkäsittelyn ohjeistuksessa sekä sen, että vartijaharjoittelija oli asetettu postin käsittelyyn, vaikka hänellä ei välttämättä ole ollut tehtävän edellyttämää riittävää kokemusta ja rutiinia.

Toisaalta viimeksi mainitut seikat ja se huomioon ottaen, että vankilan tulee turvata vangin kirjesalaisuuden toteutuminen, vankilan menettelyn arvioinnissa ei sitä vastoin ole tullut ilmi samanlaisia lieventäviä seikkoja kuin vartijaharjoittelijan kohdalla.

4 TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan Pyhäselän vankilalle huomautuksen vastaisen varalle edellä kohdassa 3.3. selostetusta lainvastaisesta menettelystä.

Lisäksi saatan käsitykseni menettelyn lainvastaisuudesta erikseen vartijaharjoittelijan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän vartijaharjoittelijalle sekä Pyhäselän vankilan johtajalle jäljennökset tästä päätöksestäni.

Lähetän myös jäljennöksen tästä päätöksestäni Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle.